

Література:

1. Айзенк Г., Кэмин Л. Природа интеллекта – битва за разум. – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2002. – 352 с.
2. Анастаси А., Урбина С. Психологическое тестирование. – 7-е изд. – СПб.: Питер, 2005. – 688 с.
3. Дружинин В. Н. Психология общих способностей. – СПб.: Питер, 2002. – 368 с.
4. Захарова І. О. Формування інтелектуальної культури старшокласників засобами математики: Дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Луганський держ. педагогічний ун-т ім. Тараса Шевченка. – Луганськ, 1999. – 227л.
5. Зимняя И. А. Педагогическая психология: Учебник для вузов. Изд. второе, доп., испр. и перераб. – М.: Логос, 2003.
6. Иванова В. П. Понимание научного текста как фактор формирования интеллектуальной культуры студентов: Дис... канд. псих. наук: 19.00.07 / Кыргызско-Российский Славянский университет. – Бишкек, 2004.
7. http://www.edu.ru/index.php?page_id=50&op=word&wid=825.

У статті аналізується психолого-педагогічна суть понять «інтелект» і «інтелектуальна культура» в світлі різних психологічних шкіл і моделей формування інтелекту.

Ключові слова: інтелект, інтелектуальна культура.

В статье анализируется психолого-педагогическая сущность понятий «интеллект» и «интеллектуальная культура» в свете разных психологических школ и моделей формирования интеллекта.

Ключевые слова: интеллект, интеллектуальная культура.

In the article psikhologo-pedagogical essence of concepts «intellect» and «intellectual culture» is analyzed in the light of different psychological schools and models of forming of intellect.

Keywords: intellect, intellectual culture.

УДК 378.091.33:821(100)

ББК 74.580.25+83.3(0)

С.П. Бондар

м. Кам'янець-Подільський, Україна

РОЛЬ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Постановка проблеми. Введення в сучасних навчальних закладах України інтерактивних методик у викладання фахових дисциплін дає можливість докорінно змінити ставлення до об'єкта навчання, перетворити його на суб'єкт, тобто зробити студента співавтором своєї лекції, семінарського заняття тощо. Звідси можна визначити головне завдання студента, майбутнього вчителя зарубіжної літератури - спонукати учнів до читання художніх творів, формувати в кожного старшокласника широкі читацькі інтереси, вчити розуміти літературу як мистецтво слова, цінувати прекрасне, використовувати літературний твір для формування себе як особистості.

Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умов постійної активізації всіх студентів. Воно будується із урахуванням психології людських взаємин. Інтерактивне навчання ефективно сприяє формуванню цінностей, умінь, створює атмосферу співпраці, дає змогу викладачу стати лідером колективу студентів. Основними методами цього навчання є аналіз життєвих ситуацій та пошук шляхів їх розв'язання. Інтерактивні технології привчають студента до відповідальності, прищеплюють йому прийоми та навички саморозвитку. Навчання стає цікавим і корисним, зростає мотивація студентів, знижується рівень їх тривожності.

Досить ефективними є заняття зарубіжної літератури з використанням інтерактивних технологій, які активізують процес особистісно-зорієнтованого навчання й унеможливають домінування одного учасника навчального процесу над іншим. Заняття світової літератури, як інтегровані, передусім допомагають систематизувати та закріпити знання студентів, організувати, диференціювати та індивідуалізувати процес навчання, контролювати свою

діяльність.

Аналіз наявних досліджень з проблеми. Ще у 60-х роках ХХ століття Я. Голант поділив усі типи й методи навчання на активні й пасивні. Активна модель навчання передбачає застосування методів, які стимулюють пізнавальну активність і самостійність студентів. Вони виступають «суб'єктами» навчання, виконують творчі завдання, вступають у діалог з викладачем. Найголовніше - це розвиток творчого мислення. Пасивна модель навчання передбачає низький рівень активності суб'єктів навчання. Можна навіть зауважити, що студенти перебувають у ролі об'єктів навчання. Їм слід лише відтворити й засвоїти матеріал, який передав їм викладач. Вони тільки слухають і дивляться, як правило, не спілкуючись між собою і не виконують творчих завдань.

До цієї класифікації О. Пометун і Л. Пироженко додають інтерактивне навчання як різновид активного, котрий, однак, має свої закономірності та особливості [3, с.15].

Термін «інтерактивна педагогіка» відносно новий, його ввів 1975 року німецький дослідник Ганс Фрінц. Інтерактивним є метод, у якому той, хто навчається, є учасником, який щось здійснює, говорить, управляє, моделює, тобто не виступає слухачем, спостерігачем, а бере активну участь у тому, що відбувається.

Подальшу розробку елементів інтерактивного навчання ми можемо знайти в працях В. Сухомлинського, творчості вчителів-новаторів 70-80-их рр.

(Ш. Амонашвілі, В. Шаталова, Є. Ільїна, С. Лисенкової та ін.), теорії розвивального навчання. Але в ті часи творчість згаданих педагогів була швидше виключенням, ніж правилом.

Теоретичною основою запровадження інтерактивних методів навчання є теорія оптимізації педагогічного процесу (Ю. Бабанський, М. Поташник). Методологічною основою - розробки сучасних українських та зарубіжних педагогів у галузі методів та технологій навчання. Над проблемою інтерактивних методик активно працюють теоретики та практики: О. Пометун, Л. Пироженко, А. Фасоля, С. Сафарян, Л. Глушенко, В. Гузєєв, Л. Щербина та інші. Вони вважають, що даний термін прийшов до нас з англійської мови і має значення «взаємодіючий». Отже, інтерактивне навчання - це, насамперед, діалогове навчання, в процесі якого здійснюється взаємодія викладача та студентів.

Невирішені аспекти проблеми. Але не всі аспекти досліджуваної проблеми згадані науковці висвітлили в своїх роботах, а особливо досить мало досліджень щодо використання інтерактивних технологій на уроках зарубіжної літератури.

Мета статті – проаналізувати роль інтерактивних технологій у процесі підготовки майбутніх учителів зарубіжної літератури.

У нашому дослідженні ми схиляємося до визначення О. Пометун та Л. Пироженко: «Інтерактивне навчання - це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де й учень і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлектують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва» [4, с.9]. Зазначимо, що структура інтерактивного заняття відрізняється від структури звичайного, тому, що вимагає професіоналізму та досвіду викладача. Потрібно багато часу на ретельну підготовку, велику кількість додаткового унаочнення та обладнання - сучасна інтерактивна дошка, використання методів інтерактивного навчання, у деяких випадках, можливе лише у спеціально обладнаних аудиторіях.

Сьогодні існує два підходи до визначення «інтерактивних технологій». Перший підхід включає застосування в навчальному процесі інформаційних технологій: використання комп'ютерів, телекомунікацій, програм і поєднання їх із традиційними педагогічними технологіями. В основі другого підходу лежить міжособистісне спілкування студентів, яке передбачає управління, контроль процесом навчання з боку викладача, а також колективних

міркувань і висновків. Таке навчання не заперечує використання в навчальному процесі комп'ютера, телекомунікацій та різного роду комп'ютерних програм.

Для успішного застосування інтерактивних методів у навчальному процесі вищої школи викладачеві зарубіжної літератури необхідно:

- вивчити теорію інтерактивного навчання, освоїти технологію застосування інтерактивних методів під час вивчення зарубіжної літератури;
- вибрати теми з курсу «Світова література», які доцільно вивчати за допомогою інтерактивних методів;
- визначити наступні завдання, з якими майбутні вчителі зустрінуться в своїй майбутній практичній діяльності;
- підібрати ситуації, які можна розв'язувати з використанням інтерактивних методів навчання;
- засвоїти техніку розробки сценаріїв конкретних ситуацій, проблемних задач, ігор тощо.

Тобто, застосування інтерактивних методів навчання не тільки підвищить ефективність навчальної діяльності майбутніх учителів зарубіжної літератури, а й рівень педагогічної майстерності викладача.

Упровадження нових методик викладання у вищу школу потребує від викладача змінити ставлення до своєї ролі в аудиторії, як до керівника процесом навчання. Це викликає у нього й певні упередження, на які вказує С. Грабовська:

- страх втратити керівну роль у навчальному процесі; небажання мати клопіт із змінами у навчальних курсах;
- хвилювання втратити контроль за навчанням студентів, а також побоювання того, що працюючи в групах, не всі студенти активні;
- неможливість постійно підтримувати на занятті «залізну» дисципліну і тишу [2, с.173].

Щодо методики проведення уроку зарубіжної літератури дискусії ведуться давно. Особливості та специфіка його в тому, щоб дати знання, які допоможуть старшокласникам зрозуміти та осягнути літературу, розвинути глибокий читацький інтерес, аналізувати твори різних жанрів, писати творчі роботи.

Проблема вивчення зарубіжної літератури в методиці є дискусійною, тобто, розроблена мало. Дослідники та методисти визначають такі етапи вивчення літературного твору: підготовка до сприйняття художнього твору; читання тексту; проблемне обговорення прочитаного, підготовка до аналізу, підсумкові заняття, творчі роботи. Але кожний із цих етапів має свою мету та завдання, прийоми і шляхи реалізації. Старшокласники не вміють обговорювати проблему, аналізувати та уточнювати, робити самостійні висновки. Зрозуміло, що потрібні радикальні зміни у навчально-виховному процесі школи. Слід застосовувати в інноваційній діяльності вчителя зарубіжної літератури такі технології та методи, які б сприяли реалізації інтелектуально-духовного потенціалу старшокласників. Допоможе засвоїти та використовувати в навчальному процесі школи інтерактивна методика навчання, якою досконало повинен володіти педагог ВНЗ, який зможе передати свої знання та вміння майбутнім учителям зарубіжної літератури.

Тому ми повністю погоджуємось із Г. П'ятаковою, «що в підготовці вчителя зарубіжної літератури потрібно застосовувати інтерактивну технологію навчання - продуману в деталях модель спільної педагогічної діяльності з проектування, організації та проведення навчального процесу з обов'язковим застосуванням комфортних умов для вчителя й учнів» [1, с. 343].

Беручи до уваги ті фактори, які впливають на підготовку майбутнього вчителя світової літератури, слід наголосити на сутності інтерактивного навчання:

– навчальний процес має відбуватися тільки за умови постійної, активної взаємодії всіх учасників;

– це взаємонавчання (групове, колективне навчання у співпраці), коли й викладач і студент є рівноправними суб'єктами навчання;

– для організації інтерактивного навчання потрібне моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на підставі відповідних ситуацій;

– інтерактивне навчання сприяє формуванню навичок спілкування, створенню атмосфери співпраці;

– це навчання виявляє лідерські риси викладача й студентів, але, водночас, ніхто не домінує над іншими, думки всіх членів навчального процесу беруться до уваги.

Отже, за умов інтерактивного навчання молода людина відкрита життєвим ситуаціям, діє вільно, незалежна від когось, поважає творчий підхід. Майбутні вчителі зарубіжної літератури, будучи самі учасниками інтерактивних технологій навчання, ще в стінах університету зможуть сміливо впроваджувати їх у практику своєї роботи, наслідувати наставників-викладачів.

Зрозуміло, що впровадження інтерактивних технологій потребує переорієнтації стилю спілкування викладачів та студентів, вимагає врахування певних аспектів, а саме:

– необхідна наявність певного обладнання - дошка, маркери, змінні плакати;

– розробка кожним викладачем власних критеріїв оцінювання (врахування власної думки студента);

– потреба у чітко спланованій роботі, тобто чітко подати інструктаж, щодо неординарних способів об'єднання студентів у пари, групи, дотримання структур інтерактивних технологій.

У процесі застосування новітніх методів роботи майбутні вчителі зарубіжної літератури під час проходження практики у школах зіткнулися з такими проблемами:

– учні не мають своєї думки, прислуховуються до точок зору інших старшокласників і трактують їх як свої;

– досить часто вони бояться висловлюватись;

– учні не зацікавлені новими інтерактивними методами роботи, їх влаштовує «прочитати й відповісти»;

– інколи студенти не могли справитися з дисципліною, шумом, організацією класу;

– старшокласники взагалі не зацікавлені вивченням літератури і читають те, що їм подобається, а не те, що потрібно вивчати в школі;

– досить часто учні перебивають одне одного і не вміють обговорити сказане, сперечаються між собою, що призводить до втрати часу;

– досить багато шкіл не забезпечені сучасним обладнанням, яке потрібне для використання інтерактивних технологій на уроках зарубіжної літератури;

– інколи «сильні» учні «тягнуть» усю групу, а «слабші» взагалі не відповідають.

Але за умови вмілого впровадження інтерактивних технологій та забезпечення уроку потрібними технічними засобами, можна відзначити й деякі переваги:

– учні навчилися вести дискусію, вислуховувати своїх друзів;

– вони почали краще спілкуватися, аналізувати, доповідати, узагальнювати;

– старшокласники зрозуміли, що уроки, проведені за інтерактивними технологіями, набагато цікавіші й краще запам'ятовуються;

– у більшості учнів виявився інтерес до читання художніх творів, до літератури;

– «слабші» діти зрозуміли, що вчитель також прислуховується й до їхніх думок, вони почали наполегливіше вчитися.

Отже, інтерактивні технології відіграють важливу роль у сучасній освіті. Збільшується кількість учнів, які свідомо засвоюють навчальний матеріал і тому зростає

їхній інтерес в отриманні знань.

У своєму дослідженні ми візьмемо за основу поділ інтерактивних технологій навчання за О. Пометун і Л. Пироженко. Дані науковці поділили їх на чотири групи:

- парне навчання (робота студента з викладачем чи однолітком один на один);
- фронтальне навчання;
- навчання у грі;
- навчання у дискусії [3, с. 24].

1. Парне навчання, або ще називають кооперативна (групова) навчальна діяльність (співробітництво) - це такий варіант організації навчання, коли студенти працюють у невеликих групах, для того, щоб викладач зміг оцінити та вислухати кожного: робота в парах, спільний проект, заняття-диспут, вибори, «Снігова куля», робота в трійках, «Карусель», «Синтез думок».

2. Фронтальні технології. До фронтальних технологій науковці відносять такі, які організують до спільної роботи всіх студентів: «Мікрофон», «Мозковий штурм», «Навчаючи - вчуся», «Мозаїка», «Броунівський рух», «Дерево рішень», «Ажурна пилка».

3. Навчання у грі. Це така інтерактивна технологія, коли всі студенти під час навчального процесу повністю включені в гру (рольову чи драматизацію): літературна вікторина, гра-конкурс «Кращий ілюстратор твору», літературне лото, аукціон знань, «Лабораторія письменника».

4. Навчання в дискусії. Дана технологія є важливим засобом пізнавальної діяльності студентів у процесі їхньої підготовки: «Метод ПРЕС», «Навчання в дискусії», «Коло думок», «Круглий стіл», «Засідання експертної групи», «Форум», «Дебати», «Засідання суду», «Займи позицію».

Але студенти, навчаючись у ВНЗ, повинні засвоїти не лише методику проведення занять за інтерактивними технологіями, а й чітко знати, що повинно вміщувати в себе таке заняття, з яких елементів воно повинно складатися, яка послідовність проведення та очікувані результати. Тому, наведемо деякі пункти, які допоможуть майбутнім учителям зарубіжної літератури провести заняття за сучасними інтерактивними технологіями на високому рівні.

1) правильно обирати інтерактивний метод для конкретного заняття, який, у свою чергу, визначається метою заняття та особливостями матеріалу (слід правильно підібрати тему);

2) правильно сформувати групи студентів (щоб в кожній групі були «сильні» й «слабкі»);

3) продумати план заняття, використовувати не більше двох-трьох технологій;

4) чітко визначити проблему перед студентами та намітити шляхи її вирішення;

5) важливим чинником є інтер'єр аудиторії, зручності, тому що студенти мають мати можливість вільно рухатися, спілкуючись зі своїми ровесниками.

Останнім часом у практиці почали застосовувати нові прийоми інтерактивного навчання. Серед них: уведення в урок, прийоми - «врожай», «своя опора», «повторюємо контролюючи», «свої приклади», «театральної педагогіки», «диригування».

У процесі інтерактивного навчання викладач має оцінити роботу студентів, які, в свою чергу, зможуть використовувати нові методи оцінювання під час своєї майбутньої роботи зі старшокласниками. Важливим чинником є те, що кожен педагог, як і кожен майбутній фахівець має можливість створити свою власну систему оцінювання, яка буде залежати від обраної теми заняття, інтерактивної технології, що буде використана під час проведення уроку та від контингенту й рівня знань учнів. Перечислимо найпоширеніші прийоми оцінювання:

1) Тест. Студенти можуть обрати правильну відповідь із кількох запропонованих варіантів, знайти «пару» тощо.

2) Експрес-опитування. Це можуть бути швидкі лаконічні усні або письмові відповіді (за картками на знання основних понять); виконання завдань, на кшталт «продовжити речення», «заповнити таблицю», літературні вікторини. Таке опитування доцільно провести у формі змагання команд або ж боротьби за індивідуальну першість після: лекцій викладача, опрацювання статті, підручника, виступу ровесника.

3) Розширене опитування. Студент має дати усну або письмову відповідь на запитання з поясненням опорних понять, з наведенням аргументів, прикладів; можуть бути і додаткові запитання з теми в системі студент-студент, викладач-студент.

4) Творче завдання. Оцінюється виступ «у суді», інтерв'ю з письменником або героєм; репортаж із заняття; створення фільму; вернісаж ідей; реферати, есе, твори; захист доповіді; розв'язання проблемної ситуації.

5) Спостереження. Цей прийом – один із головних під час оцінювання інтерактивного навчання. Викладач звертає увагу на показники, які слід відстежувати упродовж заняття, а також на студентів, знання яких потрібно оцінити.

6) Самоекспертиза (самооцінка). Оцінка самими студентами своїх навчальних досягнень або ровесників, викладача; робота секретарів, які на занятті здійснюють облік активності кожного студента; прийом запитань-відповідей; виставлення балів студентами з мотивуванням; прийоми «дельта-плюс» (що сподобалося – плюс); заповнення таблиць для спостереження, оцінювання.

Позитивний бік прийому «самооцінка» в тому, що всі студенти можуть одержати оцінку. Студенти починають розуміти труднощі оцінювання і вчать по-іншому сприймати свою роботу.

Отже, серед перелічених видів оцінювання майбутній фахівець зарубіжної літератури має можливість вибрати такий, який йому найбільше підходить у відповідності з обраною інтерактивною технологією.

Підготовка майбутніх учителів зарубіжної літератури за допомогою інтерактивних методів має як переваги так і недоліки.

Серед переваг можна виділити такі:

- особиста відповідальність кожного студента за власні успіхи та успіхи ровесників;
- взаємозалежність студентів один від одного;
- кожен має можливість працювати в залежності від своїх умінь та здібностей;
- у студентів формуються такі риси, як ввічливість, готовність вислухати думку іншого, відстояти свою, зацікавленість у роботі, розвиваються гуманні стосунки між студентами;

– прагнення до успішної спільної творчості;

– за той самий проміжок часу обсяг виконаної роботи набагато більший.

Вище ми зазначили декілька переваг, але як і в кожному виді роботи є свої недоліки:

- непосильність управління та контролю мікрогруп зі сторони викладача;
- студенти не зацікавлені у високій ефективності роботи, тому, що результат буде зарахований усій групі разом, а не кожному індивідуально;
- при груповому навчанні не зовсім зрозуміла диференціація студентів: «сильні» - працюють, а «слабші» - відпочивають (вони знають, що результат буде);

Зрозуміло, що кожен викладач має право обирати такі форми роботи, які відповідають меті навчальної дисципліни «Зарубіжна література». Процес введення інтерактивних технологій у методику викладання світової літератури потребує активності студентів, їхнього бажання постійно самовдосконалюватися. А також викладачу, слід змінити ставлення до своєї ролі в аудиторії, як до керівника навчальним процесом.

Отже, наведемо ряд вимог, які допоможуть майбутнім учителям зарубіжної літератури реалізувати інтерактивні методи навчання на практиці:

– необхідно провести вступне заняття для студентів, під час якого слід чітко пояснити, що таке інтерактивне навчання, чим воно відрізняється від традиційного, якими методами можна користуватися під час проведення заняття, довести до відома молоді правила проведення цих технологій, зуміти зацікавити їх;

– потрібно кожного разу намагатися створювати доброзичливу атмосферу та підтримувати її протягом заняття. Це сприятиме розкомплексованості студентів, вони зможуть вільно висловлюватися;

– до кожного заняття слід сумлінно готуватися, насамперед, викладачу, тому, що він повинен вміло керувати навчальним процесом, не акцентуючи увагу на своєму керівництві;

– педагог повинен слідкувати, щоб під час проходження заняття всі студенти активно брали участь у роботі. Щоб не було тих, які просто «відсиджують», їх слід поступово втягувати в процес навчання;

– заняття не повинно бути перевантажене інтерактивними технологіями, а то студенти не усвідомлять їхнього значення у відмінності від традиційних;

– інтерактивні технології слід підключати під час навчання до традиційних методів, шукаючи компроміс: де і під час вивчення якої теми, які методи найефективніші;

– якщо проведене заняття за допомогою інтерактивних технологій було не ефективним, то відразу слід шукати причину: обговорити зі студентами тактику роботи, виявити недоліки.

Як показали результати нашого дослідження, якщо студенти і викладач дотримувалися вищезгаданих вимог, то заняття було проведено на високому рівні та були відчутні деякі зрушення:

– студенти навчилися приймати спільні рішення;

– набули культури дискусії;

– змінилися їхні погляди щодо вивчення та викладання зарубіжної літератури (у них виникло бажання працювати за новітніми методами навчання);

– вони зуміли оволодіти мисленнєвими операціями - аналізом, синтезом, узагальненням.

Отже, застосування інтерактивних методів навчання не тільки активізує розумову діяльність, сприяє зацікавленню творами зарубіжної літератури, розвиває логіку та критичність мислення, а й підвищує ефективність навчальної діяльності, рівень педагогічної майстерності майбутнього вчителя світової літератури, наближує до професійної діяльності.

Література:

1. Галина П'ятакова. Застосування інтерактивних технологій у підготовці викладача літератури класичного університету / Г. П'ятакова // Другий український педагогічний конгрес: Збірник матеріалів конгресу. - Львів: ТзОВ Камула, 2006. - 601с.

2. Грабовська С.Л. Інтерактивне навчання у вузі: проблеми і перспективи / С.Л. Грабовська // Вісник Львівського університету: педагогічні науки. - Львів, 2001. - Вип. 15. - Ч.2. - С.171 - 176.

3. Пометун О.І. Підготовка вчителів початкових класів: інтерактивні технології у ВНЗ / О. Пометун, О. Комар. - Умань.: РВЦ «Софія», 2007. - 65с.

4. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Науково-методичний посібник / О. Пометун, Л. Пироженко. - К.: А.С.К., 2004. - 192с.

У статті йде мова про інтерактивні технології та визначається їх роль у підготовці майбутніх учителів зарубіжної літератури. Визначено чотири групи інтерактивних технологій: групові, фронтальні, навчання у грі та навчання в дискусії. А також досліджено новітні методи й сучасні індивідуальні технології оцінювання та проаналізовано переваги й недоліки інтерактивних технологій.

В статті йде мова про інтерактивні технології та визначається їх роль при підготовці майбутніх учителів зарубіжної літератури. Досліджено чотири групи інтерактивних технологій: групові,

фронтальные, обучение в игре и обучение в дискуссии. А также рассматриваются новые методы и современные индивидуальные технологии оценивания и проанализировано преимущества и недостатки интерактивных технологий.

The article deals with the interactive technologies and their part of preparation of the future teachers of foreign literature. Four groups of the interactive technologies: the group, the frontal, the studying on play, the studying on discussion are researched. The article proves that new methods and modern individual marks are researched. The advantages and the faults of the interactive technologies are analyzed.

Keywords: *the interactive technologies, future teachers of foreign literature, the advantages and the faults.*